

Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjunnan teemavuosi

Pääkirjoitus

Janus

Kuluva vuosi 2010 on Euroopan Unionissa nimetty köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjunnan teemavuodeksi. Köyhyys näyttäytyy EU:n jäsenmaiden sisällä erilaisena ja kansalaisten vastuusta on havaittavissa näkemuseroja. Teemavuoden tavoitteena on tunnustaa köyhyydessä elävien ja syrjäytyneiden oikeus ihmisarvoiseen elämään ja yhteiskunnalliseen toimintaan, korostaa kaikkien vastuuta köyhyyden ja syrjäytymisen torjunnassa, edistää sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja vahvistaa eri viranomaisten sitoutumista sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen. Teemavuoden aihe on ajankohtainen kaikissa EU:n jäsenmaissa, kuten myös Euroopan Unionin ulkopuolella.

Köyhyys on monimuotoinen käsite, sillä se ei rajoitu ainoastaan rahan puutteeseen. Taloudellinen ja sosiaalinen köyhyys voi johtaa ihmisarvoisen elämän perusedellytysten, kuten koulutuksen, terveydenhoidon ja osallistumisen, puutteeseen. Tutkimusten mukaan sosiaalisen aseman tiedetään osittain periytyvän kaikissa yhteyskuntaluokissa. Toisin sanoen hyväosaisuus ja huono-osaisuus voivat siirtyä sukupolvelta toiselle. Viitteitä on myös siitä, että lasten huono koulumenestys voi merkitä heikompaan terveyttä. Väestön tulo- ja muut hyvinvointierot ovat kasvaneet Suomessa. Köyhyydessä elää viimeisempien tilastojen mukaan noin 700 000 suomalaista. Heistä lapsia on noin 150 000 ja reilut 100 000 yli 75-vuotiaita. Tuloerojen tasaaminen olisi kuitenkin kaikkien etu. Tutkimukset ovat osoittaneet, että pienten tuloerojen maissa ihmiset voivat paremmin. Eri vähemmistöryhmien, esimerkiksi vammaisten tai maahanmuuttajien köyhyydestä käydään julkista keskustelua vielä varsin niukasti.

Ihmisten asenteilla on taipumus jyrkentyä taloustilanteen kiristyessä ja vastakkainasettelu sosiaali-etuuksista eri ryhmien välillä ei ole poikkeuksellista. Valtakunnan sanomalehdissä on julkaistu voimakkaita kannanottoja ja mielipidekirjoituksia Suomen harjoittamasta maahanmuuttopolitiikasta ja siitä, millaiseen maahanmuuttopolitiikkaan Suomen tulisi sitoutua. Kriittistä keskustelun sävyä laillisen maahanmuuton rajoituksista mielipidevaikuttajat ovat perustelleet sillä, että nyt on aika vihdoin keskustella kiperästä kysymyksestä avoimesti. Lähes rasistiset kannanotot ja mielipiteet on verhottu kriittisen keskustelun oikeutukseen. Käsitteitä pakolainen, turvapaikanhakija, paluumuuttaja ja työperäinen maahanmuuttaja on joissakin yhteyksissä käytetty erittelemättä ja likipitäen synonyymeina toisilleen. Toisin sanoen humanitaarinen ja vapaaehtoinen muuttoliike ovat käsitteinä jääneet avaamatta. Maahanmuuttoon kriittisesti suhtautuvat pelkäävät lehtikirjoittelun mukaan, että maahanmuuttajat käyttävät väärin Suomen tarjoamaa hyvinvointia. Lukija saa tällöin käsityksen, että kansalaisten luottamus ja solidaarisuus kyseenalaistuvat, jos hyvinvointiyhteiskunta ohjaa tukeaan sellaisille henkilöille, joihin ei luoteta.

Lehtikirjoittelu työperäisestä maahanmuutosta on ollut suopeampaa kuin kirjoittelu esimerkiksi pakolaisten vastaanottamisesta. Tilastoihin vedoten työperäistä maahanmuuttoa tukemalla varaudutaan joillakin toimialoilla ennakoituun työvoimapulaan. Tosin kriittinen kysymys on myös esitetty:

joudummeko mahdollisesti kilpailemaan samoista työpaikoista maahanmuuttajien kanssa. Lukija voi saada käsityksen, että Suomessa on suomalaisille suunnattuja työtehtäviä sekä maahanmuuttajille suunnattuja työtehtäviä. Lähimenneisyydestä tosin muistamme, että suomalaisten vapaaehtoinen muuttoliike paremman leivän toivossa Ruotsiin, Australiaan ja Yhdysvaltoihin oli melko runsasta.

Värikkäässä ja sensitiivisessä maahanmuuttokeskustelussa olen myös paikantanut niin sanottua kohdeltiasta välinpitämättömyyttä: voit asua Suomessa mutten ole sinusta kovinkaan kiinnostunut, kuka olet ja mistä tulet. Tämä on ikävä näyttö siitä, ettei maahanmuuttajaa nähdä osallisuuteen haluavana yksilönä.

Maahanmuuttajilla itsellään on onneksi ollut myös mahdollisuus osallistua julkiseen keskusteluun. Maahanmuuttajien kirjoituksissa ovat korostuneet työn merkitys ja halu itse elättää perheensä, joten keskustelu Suomen tarjoamista sosiaalietuuksista houkuttelevana muuttosyynä on koettu loukkaavaksi. Lisäksi maahanmuuttajat ovat ottaneet lehtikirjoituksissa kantaa suomenkielen opetukseen, maahanmuuttajien omaan asenteeseen kotoutumisessa sekä suomalaisten suhtautumiseen ulkomaalaisiin. Maahanmuuttajien kokemukset olivat osin hämmäntäviä: suomalaiset eivät huomioi toisiaan eivätkä myöskään maahanmuuttajia, vaan kääntyvät pois välttääkseen katseiden kohtaamisen. Ihminen on luonnostaan yhteisöllinen olento. Saadessamme yhteisön jäsenyyden voimme toteuttaa elämän merkittävää tarkoitusta: elää hyvä elämä. Vain harvat yksilöt jättäytyvät tietien tahtoen kaikkien yhteisöjen ulkopuolelle eläen erakkona. Tarve kuulua yhteisöön ja tulla hyväksytyksi näyttäytyy eri tavoin eri elämän vaiheissa meillä kaikilla. Yhteisöstä ulossulkemalla ei kunnioiteta ihmisen perusoikeuksia.

Kuinka tasa-arvoiset mahdollisuudet Suomi haluaa syntyperäisille suomalaisille tai Suomeen muuttaneille/muuttaville tarjota? Se, kuinka paljon Suomessa ylipäättään halutaan investoida esimerkiksi koulutukseen, sosiaalipalveluihin ja terveydenhuoltoon, on myös arvokysymys. Investoinneissa on kyse pohjimmiltaan arvoista ja niiden mukaan toimimisesta. Kytkeytyvätkö taloudelliset olot oikeudenmukaisuuden toteutumiseen ja kunnioittavaan asenteeseen kaikkiin kanssaihmissiimme? Kanssaihminen kunnioittaminen siten, että se näkyy myös toiminnassamme, haastaa meidät kaikki päivittäin. Miten tutkijoina kunnioitamme tutkittaviamme tai toisia tutkijoita, miten kykenemme kunnioittamaan ihmistä, joka itse ei kunnioita muita, miten autettavan kunnioittaminen ihmisenä toteutuu sosiaalityössä ja vastaavasti, miten auttaja itse kunnioittaa itseään? Useat kysymykset kulminoituvat luottamukseen ja sen eri tasoihin, sosiaaliseen yhteenkuuluvaisuuteen ja oikeudenmukaisuuteen, köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjunnan teemavuoden tavoitteisiin.

Sosiaalityön tutkimuksen päivillä Jyväskylässä 18.–19.2.2010 Sosiaalityön tutkimuksen seura myönsi jo perinteeksi muodostuneen sosiaalityön pro gradu -palkinnon Helsingin yliopistosta valmistuneelle VTM Marina Bergman-Pyykköselle tutkielmasta "...för jag berättar ju det här också för mig själv." Aktionsforskning om livsberättelser som redskap i arbete med arbetslösa. ("...koska minä hän kerron tätä myös itselleni." Toimintatutkimus elämäntarinatyöskentelystä työttömien ohjaavassa koulutuksessa.) Palkintoraatiin Sosiaalityön tutkimuksen seuran hallitus oli kutsunut yliopistonlehtori, dosentti Pirkko-Liisa Rauhalan Helsingin yliopistosta ja professori Petri Kinnusen Lapin yliopistosta. Valinnan perusteluissa arviointiraati totesi, että Marina Bergman-Pyykkönen on onnistunut toteut-

tamaan sosiaalityön käytäntötutkimuksen perusideaa korkeatasoisesti avaamalla työvoimapolitiittisen ohjaavan koulutuksen työkäytäntöjä ja kehittämistarpeita sekä asettaessaan oman ohjaustoimintansa kriittisen arvioinnin kohteeksi ja itsensä oppijan asemaan.

Sosiaalityön tutkimuksen seura on osallistunut yhteiskunnalliseen keskusteluun vuodesta 2002 lähtien myös Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirjan avulla. Vuosikirjan tarkoituksena on lähestyä tärkeitä ja ajankohtaisia sosiaalityön teemoja tutkimuksellisesta näkökulmasta ja tehdä sosiaalityön tutkimusta tunnetuksi. Sosiaalityön tutkimuksen päivillä julkaistiin kahdeksas vuosikirja *Sosiaalityö, tieto ja teknologia*. Vuosikirjan toimittajina ovat Anneli Pohjola Lapin yliopistosta, Aino Kääriäinen Helsingin yliopistosta ja Sirpa Kuusisto-Niemi Itä-Suomen yliopistosta. Julkaisussa on kolmetoista kiinnostavaa artikkelia ja toivon, että vuosikirja löytää lukijansa.

Aini Pehkonen

Sosiaalityön tutkimuksen seuran puheenjohtaja
aini.pehkonen@uef.fi